

DOLHASCA (ORAȘ, JUDEȚUL SUCEAVA)

Oraș situat în partea de sud-est a județului Suceava, la confluența râurilor Siret și Șomuzul Mare și alcătuit din reședința Dolhasca și satele Budeni, Gulia, Poienari, Probota, Siliștea Nouă și Valea Poienei. Situat la o distanță de circa 44 kilometri de municipiul Suceava, actualul oraș Dolhasca s-a dezvoltat pe vatra vechiului sat omonim, atestat documentar începând cu anul 1490. Dolhasca și satelor învecinate de pe valea Șomuzului Mare au intrat, începând cu secolul al XVI-lea, fie în patrimoniul mănăstirii Probota, veche ctitorie și necropolă domnească, fie a unor familii boierești locale. Astfel, mănăstirea Probota a primit din partea domnilor Moldovei donații succesive de robi tătari și romi, ajungând să stăpânească 36 de sălașe de romi în anul 1581. Familia Cănanău stăpânea mai multe sălașe de romi, care munceau în preajma curții lor boierești din satul Dolhasca (în mahalaua Ciuchinari de mai târziu). Recensământul populației din Moldova din anul 1774 a identificat în satul mănăstiresc Probota un număr de 45 de gospodării, între care 11 robi. După adoptarea legilor de emancipare a robilor în Moldova (1844- 1855), o parte din foștii robi mănăstirești și boierești au fost împrăștiți în urma reformei agrare din anul 1864. Alături de muncile agricole, romii din Dolhasca se îndeletniceau cu prelucrarea fierului (fierari), a lemnului, a osului și a coarnelor (pieptănari), precum și cu muzica (ursarii din Gulia).

În jurul anului 1900, comuna Dolhasca cuprindea, alături de așezarea omonimă, satele Gulia, Probota și Buda și număra 4406 de locuitori (dintre care 125 erau evrei). Informații mai detaliate asupra populației de romi au fost culese în cadrul recensământului din anul 1930, când au fost înregistrați în Gulia (satul fusese despărțit de comuna Dolhasca și ridicat la rangul de comună) 1286 de locuitori, dintre care 242 erau romi și 3 evrei. În comuna Dolhasca (arondată județului Baia) nu a fost identificat nici un rom în anul 1930 din totalul de 2081 de locuitori.

Populația romă din comuna Dolhasca a fost direct afectată de măsurile de deportare inițiate de regimul Antonescu. În mai 1942, jandarmii locali au identificat pe teritoriul comunei (Gulia revenise, între timp, la statutul de sat arondat comunei Dolhasca) 178 de romi (47 familii) lipsiți de mijloace de existență și având, în unele cazuri, antecedente penale. După excluderea romilor mobilizabili, Legiunea de Jandarmi Baia a decis să includă 140 de romi nemobilizabili (40 de familii) din Dolhasca pe lista finală a deportaților. În jurul datei de 12 septembrie 1942, aceștia au fost ridicați de către jandarmi din propriile gospodării și escortați la gara din Dolhasca, după ce, în prealabil, le-au fost românizate bunurile. Deportatii romi au fost îmbarcați în vagoane de tren având destinația Iași. După un scurt popas în Iași, respectivele vagoane a fost atașat trenului special E7 Iași- Tighina, care s-a pus în mișcare în dimineața zilei de 16 septembrie și a ajuns în Transnistria după aproape o săptămână.

O mare parte dintre romii dolheșteni au fost strămutați în comuna Covaliovca (așezările Novo-Andreevca, Varușino, și Iasna- Poliana) din județul Berezovka. Clima aspră, lipsuri materiale, precum și tratamentul abuziv îndurat în Transnistria i-au îndemnați pe mulți dintre ei să solicite repatrierea pe motiv că posedau terenuri în comuna Dolhasca și aveau rude de gradul I mobilizate pe front. Comisia a III-a Covaliovca, trimisă pentru a verifica situația la fața locului în decembrie 1942, a înaintat Inspectoratului de Jandarmi Baia petițiile a 23 de familii de deportați din Dolhasca

spre verificare. Comandantul respectivei Legiuni de Jandarmi a respins toate aceste cereri în ianuarie 1943, susținând că petenții constituiau fie “elemente rele” și “fără căpătâi” (romi săraci, lipsiți de ocupații precise), fie “elemente dubioase” și “plăgi ale societății” (romi care aveau cazier). Acest refuz nu i-a descurajat pe deportații romi, care au continuat să trimită petiții atât autorităților publice din țară, cât și guvernatorului Transnistriei (cazul petiției “primarul de țigani” Ștefan Bejan înaintată în octombrie 1943 în numele romilor dolhesteni deportați în comuna Covaliova). Doar o mică parte din familii rome deportate au reușit să se întoarcă în comuna natală în primăvara anului 1944, odată cu retragerea trupelor române din Transnistria.

Surse:

- U.S.H.M.M., RG-25.050M ‘Selected Records from Various Archives of Romania Concerning Roma’, D.A.N.I.C., Rola 2, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Dosar nr. 127/1942, f. 99- 101, 128, 133.
- U.S.H.M.M., RG-25.050M ‘Selected Records from Various Archives of Romania Concerning Roma’, D.A.N.I.C., Rola 3, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Dosar nr. 203/1942, f. 48- 60.
- U.S.H.M.M., RG-25.050M ‘Selected Records from Various Archives of Romania Concerning Roma’, D.A.N.I.C., Rola 4, Fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, Dosar nr. 43/1943, vol. 1, f. 46- 49v; vol. 2, f. 52.
- Achim, Viorel, ed. 2004. *Documente privind deportarea țiganilor în Transnistria*, vol. 2. București: Editura Enciclopedică, doc. nr. 498, pp. 331- 332 și doc. nr. 637, p. 492.
- Cihodaru, Constantin, Ioan Caproșu și Nistor Ciocan, ed. 1980. *Documenta Romaniae Historica, seria A (Moldova)*, vol. III (1487- 1504). București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, doc. nr. 73 (1490, martie 15), pp. 135- 139.
- Dmitriev, P.G., 1975. *Moldova în epoca feudalismului*, vol. 7, partea I. Chișinău: Editura “Știința”, p. 351.
- Institutul Central de Statistică București, 1938. *Recensământ general al populației din 1930 (RGP)*, vol. II, *Neam, limbă maternă, religie*, partea 1, *Neam, limbă maternă*. București: Editura Institutului Central de Statistică, pp. 44- 45.
- Lahovari, George Ioan, Constantin I. Brătianu și Gheorghe G. Tocilescu, 1900. *Marele dicționar geografic al României*, vol. 3, București: Stabilimentul grafic J.V. Socec, pp. 167- 168.
- Moldovanu, Dragoș, coord. 1991. *Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772–1988)*, vol. I, partea 1, *Unități simple (Localități și moșii): A-O*. București: Editura Academiei Române, pp. 362- 363.

Roller, Mihai, redactor responsabil, 1951. *Documente privind istoria Moldovei, veacul XVI, A. Moldova*, vol. III (1571- 1590). București: Editura Academiei Republicii Populare Române, doc. nr. 211, pp. 160- 161.

Tanasachi, Marcel, 2012. *Dolhasca istorică. Contribuții la o monografie*, Iași: Editura PIM, pp. 166, 248, 320- 326 și 355.

Zahariuc, Petronel, 2015. “Contribuții privitoare la istoria mănăstirii Probota (I)”, *Studii și Materiale de Istorie Medie*, vol. XXXIII, p. 244.

INSHER-EM